

Az egyház urai szeretik magukat: az alázatosság hangzatos kifejezéscel ékesíteni. Aki mindenki hódolatát követeli, servus servorumnak neveztetni magát. A valóságban azonban nem szeretik a jogokról való lemondást. Jakab apostolnak sokszor szemére vetették már, hogy szót emelt azok mellett a munkásuk mellett, akiknek a bérét az urak visszatartották. Páltól viszont keveselték, hogy ahelyett, hogy a rabszolgaság eltörlése mellett izgatott volna, inkább azt ajánlotta a szolgáknak, hogy még istentelen uraiknak is úgy szolgáljanak, mintha Krisztusnak tennék. Jakabot és Pált csak az tudja összeegyeztetni, aki Krisztusban nem szociális reformátort keres, hanem a szeretet apostolát, aki tudja, hogy a szabadság jelszavának hangoztatása még soha ki nem irtotta ebből a világból a rabszolgaságot; hogy a rabszolganak jobb dolga van ott, ahol a szeretet uralkodik, mint a szabad polgárnak rablók és gyilkosok államában. Önző emberek társadalmában a vagyon vagy a föld felosztásával még soha sem sikerült a szociális igazságtalanságot megszüntetni. Az idők változó polótökai divatjai között mindig aktuális marad Krisztus tartózkodása: "Ember, kicsoda tett engem bírónak tikiötök!" Az adópén: története is azt bizonyítja, hogy Jézus nem avatkozott a világ politikájába s nem tett igazságot a római uralommal megalkuvó sadduceusok és a nemzeti reményeket ápoló farizeusok között.

Tévedés volna mégis azt állítanunk, hogy a Bibliában nincs politikai iránymutatás. Pál ezt mondja: "A mi politikánk mennyben van, honnan a Szabadítót, az Urat, Jézus Krisztust is várjuk." Pál nem valami új rendszertől várja a politikai felszabadítást, hanem egy személytől, annak uralomrajutásától, parancsoló akaratától. Ez a parancsoló akarat a szeretet lesz majd. Bizonyos, hogy a "keresztényen politika" jelszavát az utolsó évtizedekben nem ebben az értelemben használták s akik ajkukra vették, hogy a hatalom élvezéséhez tényleg eljuthassanak, Krisztust előbb a léghajó kosarából kivetették, mert a gyűlölet és nem a szeretet útján jártak. Kapzsiság és hatalomvágy nem csinálhatnak krisztusi politikát. "Ha valaki engem akar követni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét és úgy jöjjön utánam!" Mielőtt kivirágoznék és gyümölcsöt teremne a szociális segítség fája, a magnak az emberi társadalom földjében meg kell halnia. A győzelmeknek a pálmát hordó seregét János a nagy nyomorúságból látja a trónhoz felvonulni. "Mert sok szorongatáson által kell nekünk a mennyek királyságába bemennünk!"

Krisztus politikai iránymutatása minden bizonytalanságtól és ködösségtől mentes. Valóságát bizonyítja az a tény, hogy ígérete még a földosztásra is kiterjed: a földet a szelídek vagy alázatosok fogják örökölni, kiket eddig minden földosztásból kihagytak; az erőszakosak, embertársaiknak gögös elnyomói ellenben kimaradnak a földosztásból, akárcsak most az ezerholdon felüliek. Ime, még akkor is az elnyomottak szószólója lesz! A szociális reformáció azonban nem következik be, míg a világ uralmát kezébe nem veszi. Amíg tehát Krisztus nem uralkodik a földön, a z igaz egyház nem lehet uralkodó egyház, csak ~~szociális~~ szenvedő egyház. Ha az egyház mégis Krisztus visszajövetele előtt a világ hatalmasaival szövetségben, uralkodni próbálna ebben a világban, ezt csak Krisztus megtagadásával tehetné. Az igazságtalanságot Krisztus fogja ebből a világból kivenni. Amíg vissza nem jő, mindig lesznek szegények ebben a világban, mindig lesz elnyomás is. Addig legfeljebb az elnyomók és elnyomottak személye cserélődhetik; az elnyomó elnyomottá válhatik, bár gyakoribb, hogy a macska újra talpra ugrik, az ügyes elnyomó újra megtalálja az utat a magosba, a szelídek és szolgálni akarók pedig alul maradnak. E világ politikai bölcsesége azt kívánja, hogy mindenkor legyenek elnyomottak; különben kinek káraralhetne a győzteseket kielégíteni? Mindenki annyit kap, amekkorára tátja

száját; a szerény keveset. Könnyű tárgyak emelkednek a magasba; a politikai emelkedés föltétele: a könnyű erkölcsi fajsúly. Krisztus politikai iránymutatása: elvenni az egyház vezetését az erőszakos elnyomóktól, a mindig talpraesó ügyesektől és a bűn bánat nélküli lelkiismeretlenektől s az ilyen egyház a körüllevő világban is ugyanilyen gyümölcsöket fog teremni. Az egyház szó és világitó hatásától függ, hogy lesz-e ebben az országban igaz és becsületes demokrácia s minden egyház közül elsősorban a kálvinista egyháztól várják ezt a példaadást, mely a demokrácia talaján született. Jézus politikája a törvénytiszteletet és az elnyomottak védelmét elsősorban nem a segédlel készektől és a tekintélytelenektől kívánja meg, hanem az egyház vezetőitől. Parázna lesz az az egyház, melyben a kicsinyek hiába kérik a nagyoktól sérelmeik orvoslását. Parázna az az egyház, melyben a szolgák uralkodni akarnak, mikor Mesterük szolgálni jött közéjük! Ha mi ezt nem látjuk meg, hogy lássa meg az istentelen világ?!

Megvetéssel szoktunk Kajafásról és Poncius Pilátusról beszélni; de Kajafások és Pilátusok az egész egyháztörténelem folyamán éltek és soha sem az elnyomottak között voltak találhatóak. Folyton tart az a per, melynek egyik fő tárgyalásán a Názáretit keresztthaláltra ítélték. Kajafás, a pap, tanította Pilátust és Pilátus azt vallotta, hogy "a politika az exigentiák tudománya." Az igaz egyház azonban soha sem számolgatta, hogy a pillanatnyi szükség meddig engedi menni, hanem végignem a következetesség útján a vadállatok szájáig, a máglyáig és a gályáig. Az, aki nem tud lemondani a hatalomról, a kitüntetéséről, a címekről s a komédiás szerepről ma is és az egyházban is azt a politikát követi, amely már Pilátus idejében az exigentiák tudománya volt. Amde Pilátus bűne kisebb volt Kajafásénál, aki pap volt. Még az áruló Júdás bűne is ~~kiseb~~ kevesebb volt! Ha igaz az, hogy a tanító nagyobb a tanítványnál, akkor az, aki kitűzte az árulás bérét, gonoszabb volt, mint aki azt elfogadta. Azok a leggonoszabb emberek ebben a világban, kik a lelkiismereteket nyugtatják akkor, mikor mindenki tudja, hogy eljött a bűnbánat és megázódás ideje! Ez az a veres fenevadon ülő parázna; aki a kezében levő serlegből a föld királyait részegíti.

A Biblia azt tanítja, hogy az emberi történelem nagy szántóföld, melybe különböző vetések történnek s melyben ezek a vetések megérnek. A történelem vége a vetések megérése. Az idők végén a gonosz a leggonoszabb lesz és az igaz bizonyossággal a legodaadóbb. Amikor ez a két ellentét a legkirívóbb lesz, jön az aratás. Ezt a két ellentétes szellemet a Biblia két névvel és két személyvel jelöli: a fenevaddal és a Bárányal. Ez a két személy két embertípus megtestesítője, kiket a történelem hevel és érlel aratásra. A Bárány az övéért mindent tűrő szeretet, a fenevad a gyengéket letipró önzés. Az ótestamentumi próféták, Jézus Eschatologikus beszéde, a levelek és a Jelenések Könyve egyformán jövendölik, hogy a jó végső diadala előtt a gonosz diadalmaskodik, a Krisztus előtt az antikrisztus jó; az antikrisztus előtt pedig a szakadás jó, melyben a jó és gonosz kettéválnak. A példázat szerint ez a szakadás nem emberek erőszakos munkája lesz, hanem természeténél fogva válik ketté a kétféle egyház s lesz az egyikből napba öltözött, csillagokkal koronázott asszony, a másikból vere s fenevadon ülő parázna. Az egyik az az egyház lesz, mely az erőszakot és igazságtalanságot tűri, sőt mentegeti; a másik az az egyház, mely az erőszakot elszenvedi a szabadságot Istentől várja. Akkor az egyház ezzel az imádsággal lesz az elnyomottak szószólója: "Jövel, Uram Jézus!" A törvénytaposónak és veszedelem fiának megadatik ugyan, hogy ezt az egyházat üldözhesse, de diadala tetőpontján lehelleként fogja elfűjni a visszatérő Krisztus.

Világos, hogy ez a végső, csodálatos kifejlés nem köszönt be előzetes fejlődés nélkül. A Bárány és fenevad szelleme már is közöttük dolgozik s a kétféle egyház egymásba fonódva a születésért küzd egymással, mint Rebeka néhében Ézsau és Jákób. A hitetlenek történet-szemléletét az jellemzi, hogy első helyen bánulják és követendő példaképpé teszik az erőszakos hódítókat kik milliók életét rontották meg. Szomorú jelenség, hogy ~~mit tanítjuk gyermekeinknek, hogy mit tettek VII. Gergely meg III. Ince, de még csak nevét sem tanítjuk meg egy Turini Claudiusnak.~~ Egyházunk a világ bűvölete alatt áll, nem a Bárány Szellemét követi, s ez a kisiklás az egész egyházi életen át érezteti hatását. Papi, gondnoki, presbiteri állások betöltésénél nem azt keressük, kik leszünk az elnyomottak hűséges szószólói, a juhok pásztorai, hanem azt, hogy kik lesznek az egyházak anyagi felvirágoztatói, az egyházi jövedelem és hatalom megsokszorozói, világi előnyök kijárói. Így épül az arany- ezüst- és drágakő gyülekezet helyett egy fa- széna-, pozdorjaegyház, mely a történelem elkövetkező ítéletében azért fog gyalázatban megégni, mert lényét és jellemét tagadta meg. Pál szerint az egyházból csak annak hite, reménysége és szeretete fognak a következő világba átmenni. A pompás templomok és missziói épületek tehát, a papi földel, takarékpénztári könyvek, értékpapírok, a szervezetek, belső és külső missziói egyletek; szónoklatok, karénekek és művészi alkotások; szerződések, szövetségek és államsegélyek mind nyomtalanul a megsemmisülés és örök feledés tengerébe fognak veszni.

Hogy az egyháztörténelemben az egyházi hatalom birtoklásáért folytatott harcon kívül egy másik fonál is keresztülhalad s ez a kicsinyek után lehajló isteni irgalom örök, meg nem szűnő tevékenysége, arról azért beszél keveset a hivatalos egyháztörténet, mert ez a kegyelem a legtöbbször olyan eszközöket keresett magának, akiket a hivatalos egyház megvetett, kiközösített vagy éppen megölt. Üdvös reformokról nem szoktak azok gondolkodni, akik az egyház pillanatnyi helyzetéből éppen hasznot húznak; nem is a forradalmárok, akik a hasznot maguk szeretnék learatni; hanem azok a szegények, koldusok, együgyűek, akik az egyház örök felelősségét hordozzák a szívükben. Az elnyomottak szószólói rendszeren az elnyomottak, kik instanciájukat nem a világ politikai pártjainál adják meg, hanem az örök Birónál. A vera ecclesia, az igaz egyház nem a hűs fazekak, nem a nagy papi jövedelmek vagy nagy földi tekintélyek körül alakul ki, hanem az éhezők, szomjazók, meztelenek, vándorok, betegek és foglyok körül, vagy úgy mondhatjuk, Jézus körül, mert az örök Biró azt mondotta, hogy aki egynek a kicsinyek közül enni, inni ad, ruhát vagy hajlékot ad, vagy őket meglátogatja, az mindezt övele teszi. Ne mondjuk tehát azt az uralkodó egyházak szójáról, hogy az egyház ott van, ahol a parochus pap van; hanem mondjuk a reformátorokkal együtt, hogy az egyház ott van, ahol az Igét tisztán és igazán hirdetik; tehát ahol az egyház első feladatává az elnyomottakért való szólást teszik. Az egyházat a z építi, aki az éhezőknek kiadja elejét; csak az ilyen saféfár káp a visszatérő Úrtól dicséretet. Örülünk, ha új templomok épülnek városunkban. Mégis, az örök Biró egyszer ~~akkor fogja kérdezni tőlünk:~~ nem azt fogja kérdezni tőlünk: Hány templomot építettél? Hány embert keresztetted és urvacsoráztattál; hány tagja volt egyházi egyletednek, nőszövetségednek, leánykörödnek? Mennyi volt a gyűjtött adományoknak, vagy éppen a behajtott egyházi adónak összege? Nem tagadjuk, hogy minderre

úgy van szüksége az egyházi életnek, mint szükségünk van a testi ruhára, melyet viselünk. Az Örök Bíró azonban ezt fogja kérdezni: Adtál-e enni az éhezőknek? Meglátogadta a rabot? Szószólója voltál-e az elnyomottaknak? A Bíró még csak azt sem fogja kérdezni, hogy érzelgős hangulatokban mit használták, hanem az érdeklődő, hogy mit tettek. Templom, iskola, prédikáció, keresztség, úrvacsora, szent egylet és szent éneklés, imaóra, és konferencia és misszió mind csak arra való, hogy az éhezők enni és a szomjazók inni kapjanak s az Isten előtt kedves istentisztelet: meglátogatni az árvákat és özvegyeket. Még abban is büntetést látunk a Biblia, ha missziói munkánk eredményeiről kimutatásokat készítünk, mikor azt mondja, hogy balkezsed ne tudjon arról, amit a jobb cselekszik. A misszió való eredményeit nem is lehet földi számokkal kifejezni; a nyomdafesték nem pirul el, ha valótlant állít; a misszió igazi értékjegyeit csak a mennyei könyvekben jegyzik.

Távol van tőlem az a rajongás, mely kevésre becsüli a templomok, iskolák és missziós házak épületeit, vagy bármilyen embercsinálta földi szervezetet. Mindezek oly szükségesek, mint családnak a ház, melyet a családtagok szeretete te avat otthonná. Természetes emberi vonás, hogy az otthonnak külső kellékeit is megszereti és úgy tekinti, mint hazáját. De ahogy szeretet nélkül a ház nem otthon: úgy a gyöngék és elnyomottak védelme nélkül az egyházszervezet nem Krisztus egyháza. A faházban lakó szeretet szebb otthont épít, mint a kőpalotában emésztődő ridegség. Az egyház gazdagságát nem a templom és istentisztelet művészi volta, a prédikáció és ének szépsége, a végre nem a jött törvények jósága képezik, hanem a tagokat összekötő szeretet, a közösség. Az igaz egyház tehát nem kint épül az emberek szeme előtt, hanem titokban. Ennek az egyetlen igaz egyháznak munkáit titkon választja ki, titkon keni fel szolgálátra, titkon hívja el egy összedolgozó belső szervezetté, titkon építi fel Isten templomává, mennyei Jeruzsálemmé a titkon áradó isteni Szellem. Egyszer csak a titokból születve anyagok csodálatát fogja képezni egy csodálatos isteni mű, mely a katakombákban, a náglyák fénye mellett, a gályák árnyékában s a francia pusztaságban szebb egyházat fog alkotni, mint Nagy Konstantin vagy III. Ince. Szép dolog az, ha egy lelkipásztori pályára induló ifjúra a gyülekezet vénei rávetik kezüket és Isten szent kenetét hívják alá. De a láthatatlan templom papjai nem mindig emberektől elhívott s fölment papok; Isten igaz egyházában pap lehet Wald Péter, a kereskedő, Tersteegen, a szalagtakács, Carey, a csizmadia, Livingstone, a nyomdászinas és Müller György, a bukott pap, kit Isten kegyelme a börtönből hívott elő szolgálatára. Mindnyájukon ott volt az isteni kenet s akárhányszor keserű üldözést kellett elszenvedniük azoktól, akiket emberek kentek fel papokká. Luthert kiátkozta a hivatalos egyház és Wesleyt kivetette gyülekezetéből a papi féltékenység. Sohasem lesz eszményképünk a sektaprédikátor, ki megirigyli a nagy egyházak papjától a juhok nyírását s önmaga még több gyapjúra vágyakozik, mert Isten országában semmiféle papságnak nincs helye, mely a juhnyírást privilégiumnak tartja. Az önző, magának dolgozó pap béres csupán, ki életét nem fogja a juhokért odaadni s más pályára lép, ha az jobban jövedelmez vagy éppen kerítésen általmászó rabló, kinek nincsen más célja mint kifosztani a juhokat. Bárány-szellemet csak a láthatatlan kenet adhat a pásztoroknak s ennek a papi kenetnek az az ismertető jelle, hogy aki kapja, az elnyomottak szószólója lesz.

Emberi közösséget Isten egyházává a Bárány szelleme tesz, nem pedig név vagy külső szín vagy történeti múlt. Ahol egyház tagjait megtalálni kérdések foglalkoztatják, ott a fenevad szelleme uralkodik. A Jelenések Könyve szerint a fenevad országának legfőbb támasza a hamis próféta, ki a népeket a fenevad tiszteletére szervezi. A hamis próféta egyháza nem a kicsinyek, elnyomottak védelmére készül fel, hanem olyanná lesz, mint a fenevad állama. Az ilyen egyházban a keserűség mély szakadéka válsztja el egymástól a nagyfizetésű ~~uralkodó~~ uralkodó réteget s a rosszul fizetett alacsonyabb réteget, mely egyúttal a munka terhét is viseli az előbbi helyett. Ennek a két rétegnek egymás ellen folytatott harca áll az érdeklődés középpontjában s közben a juhok elszélednek és farkasok prédájává lesznek, vagy ha éheznek, más pásztorokat keresnek maguknak, zavaros tanokat hirdető szektákba szélednek széjjel. A hitvalló egyházból aztán adószedő egyház lesz. Közel a kisértés, hogy a vonakodó juhokat állam segítségével kényszerítsük a gyapjú leadására s átváltozzunk fenevadon ülő paráznává. Ezt az egyházat aztán meggyűlölik a juhok, de meggyűlöli a fenevad is, mert lassanként értéktelen vetélytársat fog csak benne látni. Ez az egyház rabszolga-egyház, ki világi urának kegyétől függ s ha új úr támad, reszketve lesi, hogy nem éri-e az új úr bosszúja azért, hogy a régi úrnak hízelt. Ez az egyház maga is elnyomóvá lesz; benne üldözöttek sóhaja szól és a szentek vére találtatik. Az igaz egyház nem lázadó rabszolgákból áll, kik az egyház uraitól több fizetést ~~küszöbölnek~~ és kevesebb munkát követelnek, hanem prófétákból, akik szemüket előre szegezik és visszavárják az egyház Urát. Az igaz egyház nem függ a föld uraitól, sem azok kegyétől. Azért az egyházban először nem az uralom kérdését kell rendezni, hanem az elnyomottak, szegények evangéliumát hirdetni. A hamisítatlan igehirdetés fogja megújítani, újra reformálni a parázna egyházat; a reformáció azonban mindig az egyház kettéválását jelenti.

A reformátoroknak pedig vállalniuk kell a szegénységet, a kivetettséget, a pusztát. Szekid juhokra és öklelő kecskékre már most válik ketté az egyház. Most lesz az egyik éhezők etetőjévé, szomjazók itatójává, meztelenek felruházójává, vándorok vendéglátójává, betegek és foglyok fölkeresőjévé. Most lesz a másiktól pap, ki messze kikerüli a sebesültet és lévita, ki ki közelből nézi meg azt, de nem segít rajta, hanem hazamennek Jeruzsálembe, hogy értekezést irjanak az elnyomottak megsegítéséről. Érdekes, hogy egyszer az Ítéző Szék előtt mindkét csoport azt fogja mondani a Birónak: Uram, mikor láttunk tégedet éhezni, szomjazni, stb.? De az egyiknek ajkán önvád lesz a szó mely a méltánytalanságot hangoztatja; a másiktól ajkán mentetet tödzés lesz ugyanaz a szó, mely az ítéletet igazságtalannak fogja mondani. Ez a kétféle önbírálat is jellemzi már ma is a kétféle egyházat. Sőt ezen a konferencián is felcsendült a két féle hang. Hallottunk előadásokat, melyek megnyugtattak bennünket, hogy az egyházzal minden rendben van, az egyház ellen felhozott vádak hamisak, méltatlanok s hallottunk előadásokat, melyek magunk elítélésére és bűnbánatra hívtak fel bennünket. A két egyházat talán úgy is nevezhetnők, hogy a farizeus és a vénszedő egyháza.

Hogy az egyház ma ítélet alatt áll, ezt csak az nem látja, aki szándékosan hunyja be a szemét. Ha az egyház a világ egy része csupán, akkor az istenteleneknek igazuk van, hogy az

egyházra szükség nincs. De nemcsak a kívülállók ítélnek el az egyházat, hanem saját szolgálói is, kik abban hamis mértékkel vagy kétféle mértékkel való mérést látnak, kifogásolják a füzetek keresztényen testvérekhez nem illő nagy különbségét és a törvények hozóit azzal vádolják, hogy ha a törvény rájuk nézve kellemetlen, azt nem hajtják végre. Ezek a vádak is ezen a konferencián hangzottak el. Nekem nem feladatom most az, hogy a vádak jogos vagy jogtalan voltát megítéljem; a jogos sérelmek orvoslását különben is a mennyei Bírótól várom. De ha a vádak elhangzottak, azokat tisztázniok kell azoknak, akik ellen a sóhajtasok szóltak; különben a hitetlenek ellen a megoszlott egyház nem fogja megállni a harcot. A szeretet és bizalom közösségét, melyről szép szavakat hallottunk a konferencián, helyre kell állítaniok azoknak, akik aani tudnak és nem azoknak, akik szegények. Különben, mint Ezékiel látomásában, az elnyomottak szószólója, Krisztus, el fogja hagyni az egyházat. De éppen az elhangzott előadásokból láttuk azt, hogy az ige is vádolja az egyházat s ha ez a konferencia szó marad csupán és tettek nem fogják követni, akkor több átok marad e konferencia nyomán, mint áldás. Elmúlt annak az ideje, hogy szép szavakkal fedjük el a tátongó mélységeket. Az az egyház nem lehet az elnyomottak szószólója a hitetlen világ előtt, amelynek munkásai maguk elnyomásról panaszkodnak. Tehát vagy azok alázkodjanak meg, akik panaszkodtak; vagy azok, akik ellen a panasz szólt; vagy mindannyian alázkodjunk meg! De amíg bent igazságtalanságot emlegetünk, addig kifelé bizonytalan lesz a trombitazengés. Ne mondjuk azt, hogy az, aki nyugdíj hiján egy munkában töltött élet után bizonytalanul néz a jövőbe és orvoslást kér, csak jogtalan kistisztviselője az egyháznak; mert egyszer csak az ítélet napján ezt fogjuk hallani Jézus ajkáról: Nekem egy nyugdíjat sem adtál; neked pedig a nyugdíjad mellett még életbiztosítást is kötött az egyház. Hogy a fenevad országában ez így szokott lenni, az természetes; de Krisztus egyházában közös legyen a teher és közös a nyugalomba hívó isteni szó! Mert Krisztus az elnyomottak szószólója!